

ДЕТЕРМІНАНТНИЙ ПРОСТІР ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДПРИЄМСТВ

Формування моделі економічної поведінки вітчизняних підприємств потребує визначення факторів впливу та вибір пріоритетних факторів. Загалом, здійснюючи дослідження діяльності підприємств в цілому, можна зазначити, що на її поведінку впливають характеристика і умови роботи, рівень технології, знос обладнання, залежність від партнерів з СНГ або закордону, а також фактори, які характеризують ринок, на якому діє підприємство (склад виробників і споживачів, структура ринку, бар'єри входу). Вочевидь дана статична схема для перехідних умов не зовсім застосовувана. До того ж вона і не повна, оскільки зосереджує увагу на зовнішніх умовах.

Водночас приватизація державних підприємств також поклала питання про її вплив на їх поведінку. На початку реформ були розповсюджені переконання про позитивний вплив приватизації на діяльність підприємств, що посилює їх реструктуризацію. Тепер же зустрічається точка зору, коли результатом приватизації вважають усі негативні процеси в промисловості [1]. На наш погляд вплив масової приватизації не потрібно переоцінювати. Безпосередньо механізми і форми приватизації були не умовою варіації економічної поведінки підприємств, а результатом його, включаючи політичне лобіювання галузевих промислових структур і окремих підприємств. З переходом до грошової приватизації і початком вторинного перерозподілу капіталу поступово створюються передумови для формування реальних власників з чіткими інтересами, формуються підприємства з різною структурою акціонерного капіталу, яка впливає на прийняття стратегічних рішень. В міру посилення економічної стабілізації, яка супроводжується

загостренням конкуренції, розвитком ринкових інститутів і механізмів, роль таких факторів, як розподіл прав власності і структури ринку, зростає.

Разом з тим є глибокі детермінанти економічної поведінки, які обумовлені сформованою та поступово трансформаційною системою соціально-економічних відносин. В реальній українській економіці діють більш визначальні фактори, ніж заходи макроекономічної політики або формальні перетворення власності. Вважаємо за доцільне виділити дві взаємопов'язані групи факторів – зовнішні та внутрішні. Зовнішні умови – це передусім відсутність ринкового середовища, механізмів конкуренції і інфраструктури ринку (інституціональної та інформаційної), що ускладнює адаптацію підприємств. Діюча господарська система вже не командно-адміністративна, але передчасно кваліфікувати її як ринкову, адже зберігається регулювання в ряді секторів економіки державною та місцевою владами. Внутрішні детермінанти економічної поведінки підприємств обумовлені інституційними факторами. Найбільш пріоритетними були фактично «недержавний» характер державної власності, розмитість їх прав. Важливо також пригадати традиції радянської влади з її сильною бюрократією і слабким правом, що підтримується системою неформальних відносин.

В українській економіці, як і раніше, значна роль корпоративних структур, які більшою частиною реорганізовані з галузевих міністерств, їх підрозділів. Більшість підприємств продовжують входити в подібні структури. Це дозволяє отримати допомогу у постачанні, збуті, зовнішньоекономічній діяльності, але, що особливо важливо, фінансову підтримку корпоративних фінансових інститутів, а також лобіювання інтересів у верхніх ешелонах влади. Замість цього від підприємств вимагається дотримання визначених правил, які часто суперечать ринковим установкам.

Неформальною частиною і основою збереження корпоративних структур стала «директорська» етика, яка впливає і на економічну поведінку підприємств. Вона передбачає наявність норм у взаємовідносинах керівників «визначеного кола» [2], який не обов'язково повинен бути частиною будь-якої

формальної структури. Для багатьох керівників, не дивлячись на власні фінансові проблеми, залишилась нормою продаж продукції своїм традиційним споживачам на пільгових умовах. При цьому діяла практика цінової дискримінації. Відношення до нових комерційних структур – достатньо насторожене. Однак фінансові обмеження поступово розмивали ці норми, скорочуючи «своє коло» до тих традиційних партнерів, які активно допомагають даному підприємству [3].

Проведені дослідження щодо визначення факторів впливу на економічну поведінку підприємств підтвердили необхідність поділу та більш детального розгляду загальних факторів, факторів впливу в перехідній економіці, факторів впливу в ринковій економіці (або наближеній до ринкової) та факторів впливу на економічні поведінку підприємств в умовах кризи.

Література

1. Шibaева Н.В. Факторы, модифицирующие экономическое поведение в условиях рыночной трансформации // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. – К.: Техника, 2001. – Вып. 28. – С. 89–96.
2. Долгопятова Т.Г., Евсева И. Экономическое поведение промышленных предприятий в переходной экономике // Вопросы экономики. – 1994. – №8. – С. 40 – 50.
3. Клейнер Г.Б. Экономика России и кризис взаимных ожиданий // Общественные науки и современность. – 1999. – №2. – С. 5-19.